

Het tijdperk van de tvenaars 5

Petra Bolhuis
www.maieutiek.nl

1

De gebeurtenissen van 1923-1925

- Overall is onrust en geweld. Niet alleen in Oostenrijk en Duitsland. Zweig en andere getuigen uit die tijd zijn bezorgd, maar horen bij de elite en bij de stad. Zoals 'de Tvenaars' zelf, die klagend over armoede een tweede huis bouwen (Heidegger), of gaan reizen met een kinderjuffrouw (Benjamin)
- Dit is het tijdperk is waarin kritiek óf conservatief is (Spengler) óf extreem progressief (Dada, Jazz en seksuele vrijheid) maar in beide gevallen schept het afstand tot de gewone werkende of werkloze mensen. Op de romans die zich daar wel zorgen over maken (Berlin Alexanderplatz) heeft links én rechts kritiek.
- Zweig beschrijft hoe hij de opkomst van het fascisme heeft onderschat en ineens tegenover goed georganiseerde fascistische jongeren (325) komt te staan. Die jongeren zijn het andere uiterste van de jongeren wiens gedrag hij beschrijft als 'perversie bedreven met al hun systematisch grondigheid' en die hij ziet op de Kurfürstendam'(331) 'Onze vrede is niet hun vrede', concludeert hij dan.

Tvenaars Maieutiek_2024-2

2

2

Dassen over de toenemende onzekerheid

- In 1923 is de bezetting van het Ruhrgebied door Franse en Belgische troepen. Er een enorme hyperinflatie gaande.(Dassen blz218).
- En er heerst cynisme en verval van waarden en normen (blz 230).
- De elite is bezorgd. Het verval van de vooruitgang (Ondergang van het Avondland) en het verlies van democratische waarden en normen en de afstand tussen stad en platteland. (Dassen blz. 317)
- Maar Dassen schrijft over deze jaren als het tijdperk waarin, terwijl de rest van Europa fascistisch wordt, in Weimar de republiek het juist lijkt te redden (Dassen blz.246) Hij concludeert: Pas in `30 is Weimar reddeloos, maar nog is Hitler niet het logische vervolg. (Dassen blz. 550) Er stemmen nog weinig mensen op de NSDAP (Dassen blz. 575).

Blom over de toenemende onzekerheid

- Blom beschrijft hoe wetenschap en wereldpolitiek de mensen in een onzekere positie brengen waardoor twijfel aan democratische leiders en waarheid makkelijk ontstaan. Deze worden volgens Blom gekoppeld aan de joodse wetenschappers. Wetenschappers vinden de sterren buiten ons zonnestelsel (Hubble). Heisenberg komt met het idee van een uitdijend heelal en de kwantumfysica brengt het idee dat wetenschap herzien moet worden onder de algemene aandacht en zelfs collega natuurkundigen vinden dat een vervelende constatering. Er komt het idee op dat joodse denkers verantwoordelijk zijn voor deze onrust. (Blom 159)
- Haldale schrijft dat waarheid relatief is en zijn neef gaat een stapje verder door de toekomst van de mens te beschrijven als onbelangrijke bedieners van machines. (Blom 167) .
- Blom beschrijft het levensgevoel van die tijd: 'De wereld is in 1922 of daaromtrent in tweeën gebroken', schreef Willa Carther in haar essaybundel Not Under Forty, waarmee ze vooruitliep op Virginia Woolf, die een jaar later zei: 'In of om december 1910 is de menselijke aard veranderd'. (...)De twee groepen die het resultaat waren van deze breuk waren de 'vooruitkijkers' en de 'achteromkijkers'. (...)De laatsten 'zaten allemaal in Parijs, midden in hun zomer van duizend feestjes.'(Blom 147)

Bierkellerputsch

- Er is grote onrust in Duitsland. Diverse opstanden en revoluties breken uit. Beieren heeft de noodtoestand afgekondigd en leeft onder Von Kahr in een soort dictatuur. Het is in feite een burgeroorlog. (203)
- Andere deelstaten zijn ook onrustig de landsregering roept nu ook de noodtoestand uit. In München pleegt Hitler 9 november een coup tegen Von Kahr met hulp van de SA militie.
- Deze Bierkellerputsch mislukt, er vallen doden, maar Hitler ontkomt. Hij weet berecht te worden in een rechtbank die hem welgezind is en krijgt een milde straf. De NSDAP mag echter niet meedoen aan de verkiezingen van 1924.

Wittgenstein loopt vast

- **Wittgenstein** rouwt over zijn vriend David Pinsent en heeft wellicht ook heimwee naar zijn leven voor hij schoolmeester werd. Hij heeft geen gelijkgezinden die hem zouden kunnen begrijpen meer over, nu hij Russells immorele levensstijl afkeurt.
- Hij schrijft mensen uit zijn verleden en wil contact (186/187). De grote namen zijn bezig met wereldpolitiek. Hij krijgt contact met de jonge vertaler Ramsey. Wittgenstein wil én geen aalmoes én werken met mensen die zijn werk begrijpen. Cambridge wil een prestigieuze denker terug. De combinatie blijft pijnlijk voor beide kanten.
- Ook in Wenen lukt het niet. Ook dit contact blijft pijnlijk omdat deze Wiener Kreis hem wil op verkeerde gronden. (191)
- Voorlopig blijft Wittgenstein buiten de academie werken. Wanneer hij in 1926 een leerling bewusteloos slaat (282) is het einde van zijn onderwijzersloopbaan een feit.

Cassirer en Heidegger

- Heidegger is net benoemd als rector van Marburg.
- Cassirer leidt hem rond in de bibliotheek van Aby Moritz Warburg in Hamburg. Warburg zelf is al lange tijd in een psychiatrische kliniek is opgenomen. (197)
- Warbrug knapt op van de interesse van Cassirer met wie hij zijn belangstelling voor het symbolische op niveau kan delen (201), en gaat weer aan het werk.
- Cassirer op zijn beurt raakt geïnspireerd door de bibliotheek en de gesprekken over het symbolische.
- Heidegger en hij hebben hier nog een gesprek in openheid, maar Heidegger zal meer en meer tot het inzicht komen dat alleen hij tot onder het oppervlak durft te denken. De bron in de symbolen leggen is ook een punt zetten waar een komma hoort te staan. Cassirer zegt: Wij kunnen ons door symbolen oriënteren, Hoe zou oriëntatie anders mogelijk zijn? Heidegger zegt: 'Dat vraag ik me nu juist ook af.' (197)

Tovenaars Maieutiek_2024-2

7

7

Heidegger in Marburg

- Heidegger heeft eindelijk een aanstelling en een huis. Hij maakt indruk en heeft studenten die zoals Eilenberger het beschrijft zich laten lezen als een *Who is who* van de naoorlogse Duitse filosofie: Gadamer, Lowith en Jonas, om maar een paar te noemen.
- Hij werkt samen met een theoloog Bultmann die het christendom wil demystificeren, Heidegger wil dat ook maar dan zonder God. Gadamer wordt zijn steun en toeverlaat maar Heidegger kijkt op hem neer en houdt zijn promotie tegen. Na een studie klassieke talen gaat hij alsnog promoveren bij Heidegger.

Tovenaars Maieutiek_2024-2

8

8

Arendt en Heidegger

- In 1924 gaat Arendt bij Heidegger studeren en hij raakt geobsedeerd door haar. 'Het demonische heeft me getroffen' (207) Ze krijgen een relatie die qua geestelijke verbintenis duurt tot haar dood. Van haar capaciteiten heeft hij, nadat ze bij Jaspers gaat studeren en gaat schrijven, geen hoge dunk. Vrouw- en joods zijn is volgens hem een contra-indicatie voor het vermogen om te denken en te publiceren)
- Arendt zelf onderschat nooit de impact van Heidegger op haar denken, maar gaat een stap verder dan Heidegger door de innerlijke lichtung (clearing/Lichtung) te verplaatsen naar een openstaan naar de wereld en de pluraliteit en geboortelijkheid. Waarmee ze én anderen belangrijk maakt én het proces introduceert. Evenals Gadamer gaat ze daarmee aan de valkuilen van Heidegger voorbij. Die bestaan uit het geloof in een leider en visionair die weet waar het proces naartoe beweegt.

Tovenaars Maieutiek_2024-2

9

9

Benjamin wil weg

- Benjamin, werkzaam in Berlijn, ziet geen toekomst meer in Duitsland. Hij kan naar de VS, maar spreekt geen Engels en hij wil ook niet naar Scholem in Palestina. (213) Hij wil zijn habilitatie afronden en verkoopt wat boeken en ze reizen naar Capri. Hij leeft daar met andere rijke vluchtelingen in een 'dansen op de vulkaan- gevoel' en wordt hevig verliefd op een Russin Lăcis. Zij vindt zijn geschrijf escapisme nu de revolutie gaande is. Ze schrijven samen een avant-gardistische tekst. Thema porositeit. (220/221) Maar dat werk komt niet af en zijn habilitatie ook niet. Lăcis gaat naar Berlijn en Benjamin later ook. Naar vrouw en kind en zijn minnares.

Tovenaars Maieutiek_2024-2

10

10

Benjamin mislukt?

- We zouden kunnen concluderen door het boek van Eilenberger dat Benjamin mislukt in alles wat hij wil. Hij is te ambitieus en te snel afgeleid en maakt qua timing hoogst ongelukkige keuzes.
- Eilenberger stelt echter ook vast dat de schrijfstijl van Benjamin verandert door Lăcis. (222) Deze stijl lijkt succesvol te worden.
- Met haar invloed ontstaat de poreuze en veranderlijke stijl die nu positieve aandacht krijgt. Het schrijven wordt nu in plaats van een onderzoek naar de mogelijksvoorwaarden voor ware kennis een ode aan de onmogelijkheid van ware kennis. De taal toont/openbaart het zijn. Hierin lijkt hij aan te sluiten bij Heidegger.